

U ovom rečniku dajemo kratke definicije ključnih pojmova navedenih na kraju svakog poglavlja. Brojevi u zagradi označavaju odgovarajućeg poglavlja.

acikličnost (14): neka ekonomska varijabla biće aciklična ako njeno kretanje nije sinhronizovano sa kretanjem outputa u toku privrednog ciklusa

agregatna tražnja (1, 11, 12, 13): suma planiranog iznosa potrošnje, investicija, javnih rashoda na dobra i usluge plus neto izvoz dobara i usluga (primarni tekući bilans)

agregatna proizvodna funkcija (5): relacija između ukupnog outputa i angažovanih resursa, kao što su kapital, rad i drugi proizvodni faktori

agregatna ponuda (12): ukupan obim dobara i usluga koji, za datu cenu, proizvođači iznose na tržište

akcelerator (6): pozitivan efekat rasta BDP na rast investicija

aktivne politike na tržištu rada (17): programi namenjeni direktnom stvaranju radnih mesta, osiguranje radnog mesta, realokacija porodica iz ugroženih regiona, kao i specijalni programi za mlade koji se uključuju na tržište rada

aktivne politike (16): politike vlade kojima se ispravlja tržišni ishod tako što se koriguju loše tržišne performanse

akumulacija kapitala (3): porast kapitala, ponekad pod imenom neto investicije. Od bruto investicija razlikuje se po tome što ne sadrži amortizaciju

amortizacija (kapitala) (2, 6): pad prvobitne vrednosti fizičke aktive usled korišćenja ili usled zastarevanja

anticipativna premija ili diskont (19): razlika između ugovorenog i tekućeg kursa valute

anticipirana premija (19): očekivana razlika između tekućeg i anticipiranog (forward) kursa

anticipativna (forward) tržišta (19): devizno tržište na kome se ugovara isporuka i plaćanje valute u budućnosti, ali po današnjim cenama

antimonopolska politika (competition policy) (16, 18): politike kojima je cilj da smanje snagu monopola, kao i rast tržišnog rivaliteta između prodavaca

apsolutni paritet kupovne moći (8): teorija koja tvrdi da, kada se sve cene izraze u zajedničkoj valuti, razmena dovodi do izjednačavanja nivoa cena u svim zemljama

apsorpcija (2): ukupna domaća (privatna i javna) potrošnja na dobra i usluge

apresijacija (deviznog kursa) (7, 8, 13, 19): rast tržišne vrednosti valute (povećava se količina strane valute koju dobijamo prodajom jedinice domaće valute); *vidi* depresijacija; revalorizacija

arbitraž (11, 13, 15): simultana kupoprodaja nerizične aktive istih karakteristika u cilju zarade: **prostorna arbitraž** nastaje kad se javi razlika u ceni aktive na različitim lokacijama, **prinosna arbitraž** se aktivira kada aktive imaju različite prinose, a **triangularna arbitraž** javlja se kada izjednačavaju tri međusobno neusklađene cene aktive

asimetričnost informacija (8): situacija gde jedna strana ima bolji uvid u verovatnoću ishoda, a svi akteri to znaju

autarkija (5): stanje u kome se nalazi zemlja koja ne vrši razmenu sa svetom

automatski stabilizator (15): ekonomski mehanizam koji automatski amortizuje uticaj egzogenih promena agregatne tražnje tako što promene dohotka utiču na izmene mehanizama štednje

averzija prema riziku (19): ponašanje koje karakteriše preferencija da se rizik izbegne

Balaša–Samuelsonov efekat (7): opservacija da je nivo cena u bogatijim zemljama sistematski viši nego u siromašnim; dovodi se u vezu sa bržim rastom cena nerazmernih dobara u zemljama sa bržim privrednim rastom

bankarske rezerve (9): pasiva centralne banke (gotovina ili bankarski depoziti) koje poslovne banke drže dobrovoljno, ili po nalogu centralne banke ili dobrovoljno, da bi zadovoljile tražnju za depozitima i/ili zahteve centralne banke

bazična inflacija (12): stopa inflacije koja se korsi u pregovorima sindikata u cilju anticipiranja buduće inflacije, ili da bi se nadoknadili gubici nastali u toku pređašnje inflacije

Berns–Mičelov dijagram (14): dijagram koji prikazuje ponašanje makroekonomskih varijabli u toku tipičnog privrednog ciklusa, gde se varijable prikazuju kao odstupanje od sopstvene ekstremne vrednosti u vrhu

- Beveridžova kriva** (17): silazna putanja koja povezuje stopu nezaposlenosti sa stopom stvaranja novih radnih mesta; ovom krivom meri se efikasnost procesa nalaženja posla na tržištu rada
- bilans stanja** (8): izveštaj o finansijskom stanju firme ili neke druge organizacije u nekom trenutku, u kome se nalazi spisak njene aktive, pasive i vrednosti kapitala
- bilansne jednačine** (2): relacije koje po definiciji važe između makroekonomskih varijabli
- bimetalnost** (20): paralelno korišćenje zlata i srebra u funkciji robnog novca
- bogatstvo** (2, 5, 6): suma isplaćene aktive ili dugova plus sadašnja vrednost budućih dohodaka
- Bretonvudska konferencija** (20): Nakon II svetskog rata, 1944. godine, postignut je dogovor zvaničnika iz 45 zemalja o stvaranju novog međunarodnog monetarnog poretka
- britanska konvencija** (7): jedan od dva moguća načina izražavanja deviznog kursa, ovde se radi o broju jedinica strane valute po jedinici domaće (npr. 1.52 USD za 1 funtu, za državljanje Velike Britanije); *videti takođe* Evropska konvencija
- bruto domaći proizvod (BDP)** (1, 2): geografski zasnovana mera proizvodne aktivnosti jedne zemlje koja odgovara dodatnoj vrednosti koju generišu faktori proizvodnje koji su svojina rezidenata, tj. koji su angažovani na teritoriji date zemlje
- bruto nacionalni proizvod (BNP)** (2): mera proizvodne aktivnosti zemlje koju su ostvarili vlasnici faktora proizvodnje
- brzina opticanja novca** (8): broj koji pokazuje koliko puta ista novčana jedinica promeni vlasnika u periodu merenja (obično za godinu dana)
- bum (polet)/recesija** (14): period ekspanzije/kontrakcije agregatne privredne aktivnosti
- centralna banka** (9): državna ili kvazi-državna agencija sa eksplisnim ovlašćenjem da izdaje novčanice i ostale vidove bankarske pasive
- ciklično ađustirani budžet** (15): budžet korigovan za efekte privrednog ciklusa na poreske prihode
- čovjek-časovi** (4): mera rada koja se dobija množenjem broja zaposlenih i prosečnog broja radnih časova
- čišćenje tržišta** (16): izraz kojim se opisuju tržišta koja savršeno funkcionišu i gde se u svakom trenutku izjednačavaju ponuda i tražnja
- deflacija** (1, 13): period trajnog pada opšteg nivoa cena, ili, još opštije, trajnog pada stope inflacije
- deflator BNP ili BDP** (2): količnik nominalnog i realnog BNP ili BDP, često se koristi kao mera inflacije
- dekompozicija prema Solou** (3): tročlana dekompozicija izvora privrednog rasta, koja se sastoji od akumulacije kapitala, rasta korišćenja rada i od reziduala Soloua kojim se utvrđuje uticaj tehničkog progressa
- depresijacija (deviznog kursa)** (7, 8, 13, 19): pad tržišne vrednosti valute (kada se sa istom jedinicom domaće može kupiti manja vrednost strane valute); *videti* apresijacija, devalvacija, revalvacija
- derivati** (19): hartije od vrednosti čija se cena izvodi iz kretanja cena drugih vrednosnih papira
- detrendovanje** (14): ekstrakcija trenda iz vremenske serije
- devalvacija** (11, 13, 20): odluka monetarnih vlasti o smanjenju vrednosti valute; *videti takođe* apresijacija, depresijacija, revalvacija
- devizne rezerve** (2): strana valuta koju drže monetarne vlasti u cilju intervencija na deviznom tržištu
- difuzija** (18): proces čijim posredstvom raste primena otkrića u različitim industrijama
- dinamička neefikasnost/efikasnost** (3): privreda će biti dinamički neefikasna ako smanjenje tekuće štednje bude predstavljalo dobitak za sve generacije; ona će biti dinamički efikasna kada se stanje budućih generacija može popraviti jedino smanjenjem potrošnje (tj. rastom štednje) u tekućem peirodu
- diskontna stopa** (9): kamatna stopa po kojoj centralne banke pozajmljuju komercijalnim bankama
- diskontovanje** (5): vrednost dobara ili novca iz budućnosti izražena u sadašnjim cenama; *videti takođe* intertemporalna cena
- distorziona oporezivanje** (17, 18): *videti* poreske distorzije
- diversifikacija** (19): kupovina različitih vrsta finansijske aktive u cilju smanjenja rizika usled različitih fluktuacija vrednosti svake pojedine aktive
- dobrovoljna nezaposlenost** (4): razlika između ukupne raspoloživosti rada i zaposlenosti koja bi proizašla iz ravnoteže na tržištu rada; odražava činjenicu da radna snaga ne želi da radi pri datom nivou zarada
- dodata vrednost** (2): rast tržišne vrednosti proizvoda u pojedinoj fazi proizvodnog procesa; izračunava se kada se od ukupne vrednosti outputa oduzme vrednosti svih inputa nabavljenih iz drugih firmi
- dohodni efekat** (4, 6): deo promena tražnje koji se pripisuje promeni realnog dohotka usled promene cena
- dokolica** (4): vreme koje se ne koristi za rad
- dominirana aktiva** (8): aktiva koja ima nižu stopu prinosa nego što je imaju uporedive vrste aktive
- dugi talasi** (18): teorije koje identifikuju veoma duge cikluse privrednog rasta, koji su uglavnom zasnovani na tehnološkim otkrićima i njihovoj sporoj difuziji
- dugoročna agregatna ponuda** (12): vertikalna linija u koordinatnom sistemu inflacija–output, koja pokazuje da realne i nominalne varijable na dugi rok jedne na druge ne utiču
- efektivni devizni kurs** (7): ponderisani prosek deviznih kurseva jedne zemlje prema njenim ključnim spoljnotrgovinskim partnerima

- efikasne zarade** (4): zarade koje nadmašuju marginalnu produktivnost rada a koje se plaćaju radi stimulisnosti radnika
- ekonomika ponude** (1, 12, 17): proizvodni potencijal privrede i faktori koji determinišu njenu ukupnu efikasnost
- ekonomika tražnje** (1, 12): analiza odluka privrednih subjekata o visini potrošnje
- ekonomska renta** (17, 18): prinosi faktora proizvodnje koji premašuju minimum koji ih stimuliše da se angažuju
- eksternalije** (5, 15, 18): aktivnosti koje utiču na blagostanje privrednih subjekata koji nisu direktni učesnici procesa
- emisiona dobit** (9, 15, 20): eksploatacija monopola u kreiranju i novca u svrhe kreiranja realnih resursa
- endogene i egzogene varijable** (1): endogene varijable kreću se u skladu sa ekonomskim principima; nasuprot tome, egzogene varijable determinisane su izvan sistema
- endogeni rast** (3, 18): objašnjenje privrednog rasta koje se ne zasniva na egzogenom tehničkom progresu, već na reakcijama privrednih subjekata na uslove privređivanja
- Evropska centralna banka** (20): centralna institucija novog Evropskog sistema centralnih banaka
- Evropska monetarna unija (EMU)** (20): proces kreiranja jedinstvene valute za zemlje Evropske komisije
- Evropska novčana jedinica, European Currency Unit (ECU)** (20): obračunska jedinica Evropskog monetarnog sistema i Evropske zajednice, i osnova za definisanje pariteta u mehanizmu deviznog kursa (Exchange Rate Mechanism (ERM)); sastoji se iz korpe valuta zemalja Evropske komisije; *vidi* Mehanizam deviznog kursa (ERM)
- Evropska konvencija** (7, 18): jedan od dva načina izražavanja deviznog kursa, ovde u jedinicama domaće valute po jedinici strane (npr. 1,5DM za 1US\$ za nemačke rezidente); *vidi takođe* Britanska konvencija
- Evropski monetarni sistem (EMS)** (20): međunarodni sporazum iz 1979. godine postignut u cilju stabilizacije deviznih kurseva između pojedinih valuta u ERM
- Evropski sistem centralnih banaka** (20): sistem koji povezuje Evropsku centralnu banku i nacionalne podsisteme u integrisani sistem evropske centralne banke
- faktori proizvodnje** (1, 2): inputi, rad i kapital, ili zemlja, koji stvaraju dodatnu vrednost (za razliku od intermedijarnih inputa)
- Filipsova kriva** (12): empirijski ustanovljena inverzna relacija između stope inflacije i stope nezaposlenosti
- finalne i međufazne prodaje** (2): finalne prodaje odnose se na prodaju dobara i usluga potrošačima ili firmama koje će ih u krajnjoj liniji koristiti; međufazne prodaje odnose se na proizvođače koji ova dobra ili usluge kupuju i koriste u sopstvenom proizvodnom ciklusu
- finansijiski posrednici** (9): privredni subjekti koji prikupljaju i plasiraju finansijiska sredstva
- finansijisko posredovanje** (2, 18): aktivnost povezivanja zamodavaca i zajmopriimalaca; po pravilu je obavljaju banke i drugi finansijiski posrednici koji prikupljaju štednju a zatim je plasiraju onima koji su voljni za to da plate
- fiskalna politika** (13, 15, 16): upotreba budžetskih sredstava u cilju promene nivoa ukupnih državnih rashoda ili u opštijem smislu, javne nabavke i preraspodela dohotka
- Fišerov princip** (8): dekompozicija nominalne kamatne stope (i) na sumu realne kamatne stope (r) i očekivane stope inflacije (π^e)
- fjučersi** (19): ugovori o budućoj isporuci robe ili finansijiske aktive,
- frikcionalna nezaposlenost** (4): nezaposlenost nastala usled promene posla ili stupanja u kontingent ponude radne snage
- fundamentalne determinante** (7, 19): faktori koji determinišu devizni kurs; saldo platnog bilansa, determinante tekućeg bilansa, kao i monetarni uslovi i stepen cenovne rigidnosti: uopšteno, svi realni faktori koji utiču na vrednost aktive
- funkcija investicija** (6): relacija između investicija i njihovih fundamentalnih determinanti: agregatne investicije pozitivna su funkcija Tobinogovog q i rasta BDP g , ali su negativna funkcija realne kamatne stope
- funkcija potrošnje** (6): simbolima izražena relacija između agregatne potrošnje koja je pozitivno korelirana sa agregatnim bogatstvom i , ako značajan broj domaćinstava bude imao kreditne restrikcije, sa raspoloživim dohotkom
- funkcija primarnog tekućeg računa** (6, 7): relacija koja pokazuje negativnu vezu PTR sa realnim deviznim kursom
- funkcija primarnog tekućeg računa (PTR)** (11): funkcija data razlikom između izvoza i uvoza koja je determinisana domaćim rashodima, stranim rashodima i realnim deviznim kursom
- funkcija tražnje** (10): ukupni planirani rashodi pri datoj kamatnoj stopi i realnom BDP
- funkcija tražnje za novcem** (9): relacija između realne tražnje za novcem i njenih determinanti: realni GNP, nominalna kamatna stopa i troškovi bankarskih transakcija
- glavni tržišni akteri (market makers)** (19): subjekti ili institucije koje su spremne da se angažuju u prometu određenog oblika aktive
- Grešamov zakon** (20): propozicija o tome da se precenjena valuta povlači iz optičaja
- greška u predviđanju** (19): odstupanje anticipativnog kursa od realizovane vrednosti tekućeg kursa
- hiperinflacija** (1, 8, 13, 16): termin kojim se obeležava period ekstremno visoke inflacije, gde mesečne stope obično prelaze 50%

- hipoteza o konvergenciji** (5): hipoteza o negativnoj vezi između privrednog rasta per capita dohotka i inicijalne vrednosti per capita BDP
- hipoteza o racionalnim očekivanjima** (5): hipoteza prema kojoj privredni subjekti procenjuju buduće događaje koristeći sve raspoložive informacije tako efikasno da ne može doći do sistematske greške u predviđanju
- histerezija** (4): pojava da se neke makroekonomske varijable ni po uklanjanju uzroka nestabilnosti ne vraćaju na svoj početni nivo; privremene promene jednih vode trajnim promenama drugih varijabli
- Hjumov mehanizam** (20): proces omogućava uravnoteženje trgovinskog bilansa u sistemu zlatnog standarda: u slučaju deficita (suficita) dolazi do redukcije (rasta) zlata i novčane ponude, što vodi rastu (padu) kamatne stope, prilivu (odlivu) kapitala i padu (rastu) cena, što poboljšava (smanjuje) konkurentnost zemlje
- Holandski sindrom** (7): gubitak konkurentnosti koji proizlazi iz apresijacije deviznog kursa nastale usled otkrića prirodnih bogatstava
- imitacija** (18): proces u kome zaostale privrede kopiraju otkrića iz razvijenih zemalja
- implementacioni jaz** (16): vremenski jaz efikasnosti koji se javlja u periodu dok ministarstva i parlament ne pripreme i usvoje neophodne mere
- indeks** (1): broj koji nema dimenziju (tj. koji se ne izražava u jedinicama kao što su funte, tone, časovi, itd); njegova inicijalna vrednost je 1 ili 100
- indeks bede (misery index)** (1): suma nezaposlenosti i stope inflacije
- indeks cena potrošača** (1, 2, 12): indeks cena korpe dobara u kojoj se nalaze dobra koja troši „prosečni potrošač“, koristeći fiksne količinske pondere iz neke date baze godine
- indeksacija** (12): mehanizam koji se koristi u ugovorima o zaradi ili u drugim ugovorima prema kome se nominalne zarade u definisanim periodima koriguju odabranim indeksom cena, u cilju održanja realne vrednosti zarada
- individualno nevoljna/kolektivno voljna nezaposlenost** (4): nezaposlenost koja proizlazi iz činjenice da sindikati ugovaraju više zarade nego što bi se moglo dobiti na slobodnom tržištu, što može biti suprotno volji pojedinaca
- industrijske politike** (18): zvanični podsticaji domaćim firmama ili čitavim granama u vidu subvencija, javnih nabavki ili trgovinskih politika
- inflacija zarada** (12): godišnji rast nominalnih zarada
- inflacioni diferencijal** (8, 16): razlika između domaće i inostrane stope
- inflacioni porez** (9, 15): realni prihod koji vlada obezbeđuje inflacijom. Inflacija erodira realnu vrednost nominalne aktive i stoga može da povratu državne finansije, smanjujući nivo svoje nominalne pasive
- instalacioni troškovi** (6): troškovi instaliranja nove proizvodne opreme
- interni odnosi razmene** (7): odnos cena razmenljivih i cena nerazmenljivih dobara
- intertemporalna cena** (5): cena sutrašnjih dobara izražena u njihovoj današnjoj vrednosti; za koliko bismo bili spremni da kupimo — ili da prodamo — današnja dobra koja bi nam bila dostavljena nekog dana u budućnosti
- intertemporalna razmena** (5): trgovina domaćinstava i firmi kroz vreme
- intertemporalno budžetsko ograničenje** (5): relacija koja obuhvata resurse i raspoložive ishode u sadašnjosti i budućnosti; sadašnja vrednost rashoda mora biti manja ili, najviše, jednaka vrednosti bogatstva
- intervencije na deviznom tržištu** (2, 9): kupovina i prodaja stranog novca koju vrše monetarne vlasti
- intervencionizam** (1): politika gde država interveniše tako što daje podršku, koordinira, ili čak kontroliše pojedine segmente privatnih aktivnosti; *vidi* laissez-faire
- investicije** (5): kupovina proizvodne opreme za kasniju upotrebu u proizvodnji;
- investicije, bruto i neto** (1, 2, 3, 4, 5): nabavka nove proizvodne opreme: bruto investicije uključuju ukupne rashode na nova kapitalna dobra, uključujući rashode na zamenu utrošene opreme; neto investicije predstavljaju dodatak na kapitalni stok
- IS kriva** (10): za datu vrednost egzogenih varijabli, kombinacija nominalne kamatne stope i i realnog outputa (BDP) koja je konzistentna sa ravnotežom na robnom tržištu
- istiskivanje (crowding out)** (11): mehanizam koji dovodi do toga da ekspanzivna fiskalna politika izaziva pad ostalih komponenti agregatne tražnje, te stoga može da izazove pad, umesto rasta agregatnog outputa
- izravnavanje potrošnje** (6, 15): optimalni izbor domaćinstava da rasporede uticaj privremenih poremećaja u planovima potrošnje, rastom štednje (u slučaju pozitivnog šoka), ili zaduživanjem (u slučaju negativnog šoka)
- javna dobra** (8, 15, 18): dobra i usluge koji se besplatno koriste i kod kojih važi to da potrošnja od strane jednog subjekta ne sprečava da to isto učini bilo ko drugi (imaju karakteristike nerivaliteta i nemogućnosti isključenja potrošača)
- jaz u efikasnosti** (16): vremenski jaz koji proizlazi iz sporog ili odloženog uticaja ekonomske politike na realne privredne tokove
- jaz u odlučivanju** (16): period koji je potreban vladi da formuliše odgovarajuće mere ekonomske politike
- jaz u outputu** (12): privremeno odstupanje BDP od trenda ili od ravnotežnog nivoa

- jazovi** (16): zastoji (spoznajni, jaz u odlučivanju, implementacioni i jaz u efikasnosti) koji nastaju od trenutka javljanja pa sve do trenutka kada primenjena politika da svoj konačni efekat politike; usled toga, nekada umesto ublažavanja, može doći do pojačavanja privrednih fluktuacija
- kamatna stopa** (3, 5): nadoknada za korišćenje novčanih fondova u definisanom vremenskom periodu; cena budućeg dohotka ili dobra izražena sadašnjim dohotkom ili sadašnjom vrednošću robe
- kamatni paritet** (11, 13): izjednačavanje kamatnih stopa po zemljama uz očekivane promene deviznog kursa
- kapital** (2): jedan od faktora proizvodnje; obično se odnosi na fabrike, opremu i zalihe
- kapital po radniku** (3): količnik ukupnog stoka kapitala i angažovane količine rada
- kapitalna adekvatnost** (9): minimum kapitala koji banke moraju da drže kao frakciju ukupne rizične aktive
- kapitalna kontrola** (11, 17, 20): restrikcije domaćem i međunarodnom prometu aktive
- kapitalni bilans** (2): komponenta platnog bilansa u kome se beleže finansijske transakcije sa ostatkom sveta
- Kejnzijanska pretpostavka** (10, 11): pretpostavka da se na kratak rok nivo cena ne menja zbog promena agregatne tražnje
- Kejnzijanska revolucija** (1): razvoj ideja i politika kojima se može delovati u situacijama gde dolazi do recesije zbog toga što su cene i/ili zarade rigidne; ove ideje u suprotnosti su sa (neo)klasičnim ekonomistima, koji tvrde da su tržišta u stanju da se staraju sama o sebi
- Kejnzijanski model** (11): model zasnovan na pretpostavci o rigidnim cenama, barem na kratak rok
- (Kejnzijanski) multiplikator agregatne tražnje** (11): izraz koji ukazuje efekte rasta egzogenih komponenti na ukupan rast agregatne tražnje
- Kejnzijanstvo** (10, 16): pogled prema kome državna politika upravljanja agregatnom tražnjom treba da ima ključnu ulogu među svim makroekonomskim politikama; kejnzijanci tvrde da su tržišta nesavršena — na primer, tržišta rada veoma se sporo uravnotežavaju — što dovodi do povremenih epizoda neiskorišćenosti kapaciteta
- klasična dihotomija** (10): situacija u kojoj se ravnotežne vrednosti nominalnih varijabli mogu utvrditi nezavisno od realnih varijabli; na realnu stranu privredne aktivnosti (rast, nezaposlenost itd) utiče samo tehnologija i promena ukusa
- Kob–Daglasova proizvodna funkcija** (3): poseban slučaj opšte proizvodne funkcije koja kretanje outputa Y vezuje za promene kapitala K i rada L : $Y = AK^\alpha L^{1-\alpha}$
- koeficijent korelacije** (1): statistička mera, u rasponu od -1 do 1 , koja pokazuje usklađenost u kretanju dveju varijabli: kada je rezultat nula, nema korelacije; vrednost od 1 ukazuje da postoji savršena pozitivna korelacija; vrednost od -1 ukazuje na postojanje savršene negativne korelacije
- koeficijent varijacije** (1): mera varijabiliteta koja se izražava kao količnik standardne devijacije i aritmetičke sredine
- koicidirajući indikatori** (14): makroekonomske varijable čije se kretanje u toku privrednog ciklusa u potpunosti slaže sa promenama agregatnog outputa
- kolektivno voljna/individualno nevoljna nezaposlenost** (4): nezaposlenost koja je nepoželjna sa stanovišta pojedinog radnika, ali koja je rezultat kolektivnog ugovora u okviru koga se vršen trade off između viših plata i manjeg broja radnih mesta
- kombinacija politika** (11): kombinovana upotreba mera monetarne i fiskalne politike
- konstantni prinosi** (3): izraz kojim se označava proizvodna funkcija u kojoj simultani istoprocetni rast faktora proizvodnje izaziva rast outputa u istoj proporciji.
- kontraciklična fiskalna politika** (15): korektivni instrument kojim se utiče na korekciju agregatne tražnje, bilo izmenom poreza ili nivoa javne potrošnje, a koji se koristi da bi se privreda usmerila ka svojoj ravnotežnoj putanji
- kontracikličnost** (14): termin koji se koristi da se opiše neka ekonomska varijabla koja je negativno korelirana sa privrednim ciklusom; to jest, koja se u toku ciklusa kreće u suprotnom pravcu u odnosu na agregatni output
- koordinacioni (autoregulacioni) promašaj** (1): situacija koja nastaje kada privredni subjekti (domaćinstva, firme) ne mogu da spoznaju da su njihovi potezi međuzavisni, te da bi zajednički nastup mogao biti svima od koristi
- korisnost** (6): zadovoljenje koje potrošač dobija potrošnjom dobara i usluga
- korporativizam** (4): sistem u kome sindikati, uprava i vlada sinhronizovano rade na ostvarenju makroekonomskih ciljeva
- krajnji poverilac** (9): centralna banka, svojim implicitnim zaštitničkim stavom prema komercijalnim bankama, obezbeđuje potrebne količine primarnog novca radi zaštite od bankrota
- kredibilitet** (16, 20): stepen poverenja koji javnost iskazuje prema određenom organu, instituciji ili vladi; npr. kredibilna (verodostojna) centralna banka sigurno neće tolerisati inflaciju; *videti takođe*, reputacija
- kreditna ograničenja** (6): uslov na tržištu kredita koje karakteriše višak tražnje za kreditima pri postojećoj kamatnoj stopi
- kreditne restrikcije** (5): restrikcije usled neizvesnosti u vezi budućeg dohotka, usled čega privatna lica često ne mogu da izvrše intertemporalnu alokaciju svojih resursa
- kriterijumi konvergencije** (20): skup kriterijuma koji moraju zadovoljiti one zemlje koje žele da se pridruže Evropskoj monetarnoj uniji
- kriva agregatne ponude** (12): uzlazna kriva koja prikazuje vezu inflacije i agregatne ponude firme
- kriva agregatne tražnje** (13): opadajuća kriva koja prikazuje obrnutu srazmeru agregatne tražnje i inflacije

- kriva kolektivne ponude rada** (4): veza između količine čovek-časova koje radnici kolektivno nude (kroz proces pregovora o zaradama ili koje nude njihovi sindikati) i njihove realne zarade
- krive indiferencije** (3, 6): grafički prikaz svih mogućih kombinacija dva izbora koji daju isti nivo korisnosti
- kvota (MMF)** (20): pravo glasa i pravo na zajam u MMF-u definisani su na bazi inicijalnog depozita koji zemlja polaže u trenutku učlanjenja
- Laferova kriva** (17, 18): relacija između poreskih prihoda i prosečne poreske stope: preko određene tačke, rast poreskih stopa vodi padu poreskih prihoda, usled toga što se javljaju distorzije koje obaraju poreske prihode
- laissez-faire** (1): izraz kojim se opisuje stav da će tržišta koja dobro funkcionišu dovesti do najboljeg društvenog ishoda, te da treba odbaciti varijantu o državnoj intervenciji u privrednom životu; *vidi* intervencionizam
- lični dohodak/lični raspoloživi dohodak** (2): ukupni dohodak nakon plaćanja poreza, kazni itd; količina koja se može koristiti za potrošnju ili za štednju
- linija cena** (7): grafička prezentacija relativne cene dva dobra
- linija finansijske integracije**(19): linija na *IS-LM* dijagramu kojom se, pri punoj mobilnosti kapitala, nivo domaće kamatne stope izjednačava sa svetskom
- linija rasta novčane mase** (13): to je horizontalna linija koja odgovara stopi inflacije koju pri fleksibilnom deviznom kursu kontroliše domaća monetarna vlast
- ljudski kapital** (5, 6, 17): obrazovanje, obuka, trening i radno iskustvo ljudi u radnom dobu
- LM kriva** (10): za datu vrednost egzogenih varijabli i za dati nivo cena, to su kombinacije realnog outputa (BDP) i kamatne stope pri kojima je novčano tržište u ravnoteži
- loše obavешteni agenti (noise traders)** (19): neobavешteni ili iracionalni agenti koji izazivaju dugoročna odstupanja cena akcija od njihove fundamentalne vrednosti
- Lukasova kritika** (16): hipoteza prema kojoj domaćinstva i firme u svoje odluke inkorporiraju mere ekonomske politike; posledično, promene ekonomske politike mogu imati fundamentalne posledice na ponašanje privrednih subjekata
- Lundbergov jaz** (14): pretpostavka da će output sa zakašnjenjem reagovati na promenu potrošnje, što se zasniva na hipotezi da će firme na promenu tražnje reagovati promenom zaliha, a ne promenom proizvodnje
- Mandel-Flemingov model** (11): verzija *IS-LM* modela za otvorenu privredu
- marginalna produktivnost kapitala** (6): dodatni output proizveden angažovanjem dodatne jedinice kapitala
- marginalna produktivnost rada** (4, 12): dodatni output proizveden angažovanjem dodatne jedinice rada
- marginalna stopa supstitucije** (6): stopa po kojoj jedna roba može da se supstituiše drugom bez promene nivoa korisnosti
- marginalni troškovi kapitala** (6): troškovi dodatnog rasta proizvodnih kapaciteta
- matematički model** (1): lista jednačina kojima se opisuju formalne veze između egzogenih i endogenih varijabli
- međubankarsko tržište** (9): velikoprodajno tržište novca na kome učestvuju komercijalne banke
- međunarodna Fišerova jedančina** (19): nepokriveni kamatni paritet i paritet kupovne moći (PPP) ukazuju da se realne kamatne stope *ex ante* izjednačavaju između zemalja
- Međunarodni monetarni fond (MMF)** (20): institucija stvorena 1944. godine na Bretonvudskoj konferenciji u cilju unapređenja međunarodne finansijske saradnje i stabilnosti deviznih kurseva, formiranja multilateralnog platnog sistema tekućih transakcija, kao i u cilju pomoći članicama sa platnobilansnim teškoćama
- mehanizam deviznog kursa (Exchange Rate Mechanism (ERM))** (20): sistem fiksnog kursa u okviru Evropskog monetarnog sistema
- mehanizam impuls-širenje** (14): mehanizam koji transformiše šokove (impulse) u neregularne oscilacije nalik privrednom ciklusu
- mehurovi** (19): uporna odstupanja cena aktive od njihove vrednosti definisane fundamentalnim determinantama, odnosno od široko rasprostranjenog uverenja o njenoj fundamentalnoj vrednosti
- meko budžetsko ograničenje**(15): situacija u državnim firmama čiji se gubici automatski pokrivaju iz budžeta
- mera vrednosti (numeraire)** (7): dobro koje predstavlja jedinicu vrednosti i koje služi za određivanje cena svih drugih dobara
- minimalne zarade** (4): najniži iznos zarada koji se može isplatiti radniku, koji se obično (mada ne uvek) utvrđuje zakonom
- model** (1): skup ekonomskih relacija, uključujući i pretpostavke prilikom konstrukcije skupa egzogenih i endogenih varijabli
- model multiplikator-akcelerator** (14): model privrednih ciklusa koji je razvio Pol Samuelson u kome princip akceleratora i multiplikatora generišu ciklično kretanje
- model rasta Soloua** (3): teorija prema kojoj se rast tumači egzogenim tehničkim progresom i akumulacijom faktora proizvodnje
- monetarizam** (16): ova vrlo kompleksna škola ekonomske misli, koja pokriva širok raspon stavova — od stava da upravo količina novca vrši presudan uticaj na privrednu aktivnost, pa sve do stava da novac deluje samo na nominalne (ali ne i na realne) ekonomske varijable — daje zaključak da je najbolje da se monetarna politika vodi tako što će se targetirati stopa rasta novčane mase; monetaristi odbacuju aktivističke politike zbog neizvesnosti, jazova i zbog nekompetentnosti vlade

- monetarna ekonomija** (1, 10, 11, 12, 13): deo ekonomske nauke koji se bavi monetarnim i finansijskim, nominalnim fenomenima
- monetarna nezavisnost** (11): izraz koji se odnosi na činjenicu da, pri fiksnom deviznom kursu, promena svetske monetarne politike utiče na domaće monetarne prilike
- monetarna neutralnost** (8, 10): činjenica da novac ne utiče na realne ekonomske tokove
- monetarna politika** (9): akcije centralne banke u cilju izmene monetarnih i finansijskih prilika u zemlji
- monetarna unija** (20): sporazum suverenih zemalja o korišćenju jedinstvene valute
- monetarni agregati** (8): različite definicije novčanih fondova, koje se uglavnom razlikuju po stepenu likvidnosti
- monetarni multiplikator** (9): veza između primarnog novca i širih monetarnih agregata
- monetarni pristup** (19): pogled prema kome, pri stabilnom ravnotežnom deviznom kursu, sva dugoročna kretanja nominalnog kursa potiču od promena nominalne novčane ponude
- monetizacija** (9, 15): postupak pri kome centralna banka kupuje obveznice Trezora, ili, opštije, kada se vlada, radi pokrića deficita, zadužuje kod centralne banke
- naknade za nezaposlenost** (4): finansijska pomoć onima koji traže posao, ali nisu u stanju da pronađu odgovarajuće radno mesto
- ne moguće trojstvo** (20): princip prema kome se ne može istovremeno postići puna mobilnost kapitala, fiksni devizni kurs i nezavisnost monetarne politike; moguće je ostvariti parove, ali samo trojstvo nije moguće postići
- nerastavljivi rizik** (19): rizik koji se ne može smanjiti tako što će se držati nekoliko različitih vrsta aktive
- neravnoteža** (10): situacija pri kojoj se, za dati output ili pri datoj kamatnoj stopi, tražnja ne izjednačava sa ponudom
- nerazmenljiva dobra** (7): dobra koja ne ulaze u spoljnotrgovinsku razmenu
- nevoljna nezaposlenost** (4): nezaposlenost koja se javlja kada bi pojedinci želeli i mogli da rade po važećoj zaradi, ali ne mogu da nađu posao
- normativna ekonomija** (1): vrednosni sud ili saveti o poželjnim akcijama ekonomske politike; *vidi* pozitivna ekonomija
- neoklasične pretpostavke** (10): cene se prilagođavaju čak i na kratak rok, te u privredi uvek vlada dihotomija
- neoklasični pristup** (10): model prema kome fleksibilne cene "čiste" tržište, čak i na kratak rok
- neplaćeni rad** (2): privredna aktivnost koja se ne plaća i ne obračunava u BDP
- nepoklapanje** (4, 18): neravnoteža na tržištu rada koja nastaje kada nezaposleni nemaju odgovarajuće gransko ili profesionalno iskustvo ili kada ne žive na odgovarajućoj lokaciji
- nepokriveni kamatni paritet (NKP)** (19): uslov prema kome se stope prinosa na aktivu uporedive rizičnosti izjednačavaju kada se uračunaju očekivane promene deviznog kursa
- nevezidentna (offshore) tržišta** (19): tržišta aktive denominirane u valuti zemlje, koja su locirana van same zemlje
- nestašica dolara** (20): situacija koje su se pribojavale zemlje članice bretonvudskog sistema tokom 50-tih godina, jer je SAD u to vreme imala suficit na računu tekućih transakcija
- neto izvoz** (2): razlika između izvoza i uvoza dobara i usluga
- neto nacionalni proizvod** (2): mera outputa koja isključuje amortizaciju proizvodne opreme
- neto porezi** (2): prikupljeni porezi od domaćinstava i firmi nakon odbijanja transfera
- neto kapital** (8): razlika između aktive (imovine, kapitala) i pasive (potraživanja) u bilansu stanja, koji prikazuje koliko je njegova vrednost za vlasnika
- neutralnost prema riziku** (19): ponašanje koje je indiferentno na postojanje rizika
- neusklađenost (misalignment)** (19): uporno odstupanje realnog deviznog kursa od svog ravnotežnog nivoa
- neutralnost novca/monetarna neutralnost** (8, 10): princip prema kome ponuda novca ne utiče na realne varijable kao što je realni output ili nezaposlenost, već utiče samo na nivo cena
- nezaposlenost** (4): pojedinci koji nemaju i koji aktivno traže posao
- nivo cena** (1): prosečni nivo cena u jednoj privredi
- nominalna** (1): varijabla izražena u novcu, nasuprot „realnom“ izrazu (npr. u naturi)
- nominalno sidro** (16): u stabilizacionim programima, to je praksa targetiranja jedne ili više nominalnih varijabli — kao što su devizni kurs ili nominalne zarade—u cilju ubrzanja povratka na ravnotežni nivo outputa i u cilju delovanja na očekivanja
- nominalni devizni kurs** (7): vrednost inostrane valute izražena jedinicama domaćeg novca
- nominalna kamatna stopa** (8): kamatna stopa koju objavljuju finansijska tržišta ili banke
- novčana iluzija** (12): nemogućnost razlikovanja monetarnih i realnih veličina
- novčane/nenovčane eksternalije** (17): eksternalije koje se ili koje se ne prenose cenovnim mehanizmom
- obrtne tačke** (14): vreme kada privredni ciklus dostiže vrh ili dno
- odnosi razmene** (7): količnik izvoznih i uvoznih cena; meri koliko strane robe može da se kupi jedinicom domaćeg outputa
- Okunov zakon** (1, 12, 13): inverzna relacija između fluktuacija realnog BDP oko trenda i fluktuacija stope nezaposlenosti oko svog ravnotežnog nivoa

opadajuća marginalna produktivnost (3, 5): tendencija da se pri uvećanju prirasta inputa, prirast outputa smanjuje

opadajući prinosi (3): opis proizvodne funkcije gde istoprocentni rast faktora proizvodnje dovodi do ispodproporcionalnog rasta outputa; *videti takođe* konstantni i rastući prinosi

opcije (call and put) (18): ugovor koji dozvoljava vlasniku da kupuje (call) ili prodaje aktivu (put) po nekoj unapred određenoj ceni

operacije na otvorenom tržištu (9): transakcije koje obavlja centralna banka prodajući obveznice na sopstvena potraživanja; ove operacije vode rastu ili padu rezervi bankarskog sistema

oportunitetni trošak (5, 6, 8): vrednost resursa pri najboljoj alternativnoj upotrebi

optimalna valutna zona (20): region u kome korišćenje zajedničke valute ne izaziva gubitak blagostanja

optimalni stok kapitala (6): fizički stok kapitala kojim se maksimizuje vrednost firme, gde je marginalna produktivnost kapitala jednaka marginalnom trošku investiranja

opšta spoljna i unutrašnja ravnoteža (1,4,7, 10) ; karakteristika privrede u kojoj sva tržišta utiču jedna na druga

opšta ravnoteža (10, 11): uslov ravnoteže koji se simultano odnosi na sva tržišta, kojim se priznaje da su sva tržišta međuzavisna

otkazi (4): dobrovoljno odustajanje od radnog mesta od strane zaposlenog

opremnina (4): kompenzacija, obično u formi jednokratne paušalne isplate, koju poslodavac isplaćuje onim radnicima koji iz ekonomskih razloga postanu višak

output determinisan ponudom (10): kada se nivo cena slobodno prilagođava, tako da se tačka opšte ravnoteže uvek nalazi na preseku *IS* krive i linije ponude dobara, onda je output u potpunosti determinisan ponudom

output determinisan tražnjom(10): situacija gde se obim proizvodnje, pri datim cenama, menja u zavisnosti od promena tražnje

papirni novac (8, 9): novac koji se zakonski uvodi kao legalno sredstvo plaćanja, koji štampa država i čija je vrednost sama po sebi mala ili nikakva

paralelna valuta (8): valuta koju izdaje bilo privatna institucija bilo strana zemlja, a koja se koristi uporedo sa domaćim novcem

parcijalna ravnoteža (3): analiza determinanti ravnoteže na pojedinačnom tržištu, gde se ne vodi računa o tome da li se i druga tržišta simultano nalaze u ravnoteži

paritet (20): fiksni zvanični devizni kurs koji objavljuje monetarna vlast jedne zemlje

paritet/centralni paritet (20): fiksni kurs sa mogućnošću prilagođavanja; *vidi takođe* paritet

paritet kupovne moći (PPP) (7, 8, 13): princip prema kome je stopa nominalne depresijacije jednaka razlici između domaće i strane inflacije; strožija (i manje verovatna) varijanta apsolutnog PPP vodi potpunom izjednačenju cena u svim zemljama, kada se izrazi u zajedničkoj valuti

paritet realne kamatne stope(19): razlika između domaće i inostrane realne kamatne stope, koja je jednaka razlici nominalnih stopa umanjenoj za očekivani inflacioni diferencijal

partijski privredni ciklusi (16): privredni ciklusi koji nastaju zbog izmene partija na vlasti, kada dolazi do promene privrednih prioriteta i ekonomskih politika; *vidi* politički privredni ciklusi

permanentni dohodak (6): tok dohotka koji, ukoliko je konstantan, daje istu sadašnju vrednost kao i stvarni očekivani tok dohotka

persistentnost (14): dugotrajni efekti šoka koji pogađa neku privredu

platni bilans (2): rezime svih realnih i finansijskih transakcija zemlje sa ostatkom sveta

pojas fluktuacija (20): raspon dozvoljenih fluktuacija domaće valute koji se definiše međunarodnim sporazumom, ili jednostranom odlukom centralne banke

pokrivanje (hedžing) (19): tehnike koje se koriste radi zaštite od fluktuacija deviznog kursa; opštije govoreći, bilo koja trgovinska tehnika koja se koristi da bi se eliminisao rizik

pokriveni kamatni paritet (19): nearbitražni uslov kojim se izjednačava razlika između domaćih i inostranih kamatnih stopa na nivo premije na anticipirani devizni kurs

politika osiromašenja sopstvenih suseda (beggar-thy-neighbour policies) (11): politike, a naročito politike deviznog kursa, kreirane da bi domaću tražnju preusmerile sa stranih na domaća dobra

politički privredni ciklus (16): privredni ciklus koji nastaje zbog mera ekonomske politike kojima je cilj da neposredno pred izbore poprave privrednu situaciju; *vidi takođe* partijski privredni ciklus

ponuda rada, individualna i agregatna (4): relacija između stope zarada i broja časova koji su zaposleni spremni da rade: agregatna ponuda odnosi se na sveukupno ponašanje radne snage, gde se ustanovljava da li su radnici zainteresovani da povećaju ponudu radnih časova, dok će firme, pri porastu satnice smanjivati tražnju

poreske distorzije (15): efekti jaza koji porez unosi između cene koju naplaćuje prodavac i cene koju za istu robu plaća potrošač

poreski jaz u zaradama (17): razlika između troškova rada za firmu i stvarne zarade koju radnici primaju

potcenjenost/precenjenost (7, 19): jedna valuta biće potcenjena/precenjena kada je devizni kurs ispod/iznad sopstvene dugoročne ravnotežne vrednosti, odnosno sopstvene dugoročne fundamentalne vrednosti

- potrošačev višak** (17): razlika između maksimalne količine koju bi potrošač bio spreman da plati za određenu količinu dobra i one cene koju za nju zaista mora da plati
- potrošnja** (2): dobra i usluge kojima domaćinstva zadovoljavaju sopstvene potrebe
- pozicija (long or short)** (19): agent je "dug" kada duguje, ili je ugovorio da će dobiti neku valutu u budućnosti; slično tome, agent je „kratak“ kada je ugovorio da će u budućnosti vršiti isplatu valute
- pozitivna ekonomija** (1): opis i objašnjenje ekonomskih fenomena; *vidi* normativna ekonomija
- PPP linija (paritet kupovne moći)** (13): horizontalna linija, jer pri fiksnom kursu paritet kupovne moći isključuje mogućnost javljanja trajnih razlika između domaće i inostrane stope inflacije
- prigušeni, eksplozivni i oscilirajući ciklusi** (14): jedna vremenska serija biće stabilna (prigušena, eksplozivna) ako bude imala stabilne (prigušene, rastuće) ciklične oscilacije
- prebačaj (overshooting)** (17): situacija koja nastaje kada, kao reakcija na poremećaj koji menja dugoročni nivo deviznog kursa, nominalni kurs previše pomera, doduše u dobrom pravcu, ali u većoj meri nego što treba, da bi se kasnije vratio unazad
- preduzetnički instinkti** (6): izraz kojim se označava uverenje i spremnost da se preduzmu rizični investicioni projekti
- preferencije** (3): ponašanje pojedinca koji se suočava sa alternativnim mogućnostima potrošnje
- premija na kapitalne kontrole** (19): odstupanja od pokrivenog kamatnog pariteta koja se javljaju zbog kapitalnih kontrola
- premija na rizik** (18, 19): kompenzacija preko i iznad očekivane stope prinosa koje držaoci finansijske aktive traže da bi pristali da je drže u posedu
- prenošenje krize** (20): situacija koja nastaje kada jedna zemlja koja ima režim fiksnog kursa izvrši devalvaciju, što smanjuje konkurentnost ostalih učesnika koji takođe postaju kandidati za devalvaciju, iako to inicijalno nije bilo opravdano
- pretpostavka o maloj otvorenoj privredi** (11): radna pretpostavka o tome da domaće prilike ne utiču na realne i finansijske uslove poslovanja u inostranstvu, i da je „inostrana“ stopa prinosa egzogena
- primarni budžetski deficit** (5): budžetski deficit bez otplate duga (tj. bez kamate na javni dug)
- primarni budžetski suficit** (5): višak poreskih prihoda u odnosu na nekamatonske rashode, ili, što je ekvivalentno, višak neto poreza plus kamatna plaćanja u odnosu na javne nabavke dobara i usluga
- primarni novac** (9): suma gotovine i bankarskih rezervi
- primarni tekući račun** (5): tekući račun bez neto plaćanja kamate (neto dohotka od investicija); alternativno, razlika između BDP i agregatne domaće potrošnje, kada su jednostrani transferi jednaki nuli
- prinosi na obim proizvodnje**(3): uticaj rasta svih inputa u istoj proporciji na output: ako output poraste u istoj srazmeri, kaže se da proizvodna funkcija ima konstantne prinose; ako output poraste ispod ili natproporcionalno, imaćemo rastuće ili opadajuće prinose na obim proizvodnje, respektivno
- prirodni monopol** (17): javlja se u granama sa rastućim prisinosima (telekomunikacije, transport, itd)
- privatizacija** (1, 17): prodaja ili transfer privatnim vlasnicima jednog dela ili svih državnih preduzeća
- privredni subjekti** (1): izraz kojim označavamo donosiocel odluka u jednoj privredi
- privredna arbitraža** (19): arbitraža koja se odnosi na aktivu jednake rizičnosti; *vidi* arbitraža
- privredni ciklusi** (1, 11, 12, 14): naizmenični periodi ubrzanog rasta i ubrzanog pada u kojima output fluktuiira oko svoje dugoročne vrednosti (trenda)
- privredni rast** (1, 3): sekularni rast outputa u jednoj privredi, po pravilu se meri godišnjim rastom BDP po stanovniku
- problem „N – 1”**(20): pri režimu fiksnog kursa u N zemalja, činjenica da je poznavanje $N - 1$ bilateralnih deviznih kurseva dovoljno za utvrđivanje svih, uz jedan stepen (monetarne) slobode
- prockličnost** (14): ekonomska varijabla koja je pozitivno korelirana sa stanjem u privredi; to jest, koja se kreće u istom pravcu kao i agregatni output
- produktivnost (output–labour ratio)** (3): količnik outputa i rada potrebnog za njegovu proizvodnju
- progresivno oporezivanje** (17): poreski sistem u kome se poreska stopa uvećava sa rastom (neoporezovanog) nivoa dohotka
- proizvodna funkcija** (3, 4, 5): teorijska veza između agregatnog outputa i inputa faktora proizvodnje
- proizvodna efikasnost** (15): optimalna upotreba raspoloživih proizvodnih resursa
- proizvođačev višak** (17): razlika između vrednosti koju proizvođač zaista ostvari prodajom određene količine dobara po određenoj ceni i vrednosti koju bi ostvario prodajom iste količine po minimalnoj ceni na koju bi pristao
- prosečni ili jedinični troškovi**(12): proizvodni troškovi po jedinici outputa
- prostorna arbitraža** arbitaža koja nastaje kada se cene identičnih vrsta aktive razlikuju na različitim lokacijama; *vidi* arbitraža
- proširena Filipsova kriva** (12): Filipsova kriva koja uključuje baznu inflaciju i mogućnost javljanja šokova ponude
- pukotine** (11): deo dohotka koji nije prisutan u kružnom toku dohotka i rashoda, bilo u vidu štednje, poreza ili uvoza
- q-teorija investicija** (6): teorija koja vezuje investicije za Tobinovo q , količnik tržišne vrednosti i troškova zamenne instalisanog kapitala

rad (1): faktor proizvodnje, obično meren čovek-časovima, tj. ukupan broj časova rada u firmi, grani ili u državi

radna snaga (4): ukupan broj pojedinaca koji ili rade ili aktivno traže posao

Ramseyev princip javnih finansija (17): princip prema kome, da bi se prikupila određena suma poreskih prihoda, a da bi se pri tome minimizirao gubitak potrošačevog i proizvođačevog viška u jednoj privredi, treba najviše oprezovati robu čija je tražnja ili ponuda neelastična

raspoloživost (endowment) (5, 6): egzogeno definisan obim resursa koje privredni subjekti očekuju u sadašnjosti i u budućnosti

rastući prinosi (3): karakteristika proizvodne funkcije da proporcionalni rast faktora proizvodnje dovodi do nproporcionalnog rasta outputa.

ravnotežni rast (3): izraz koji označava stabilan privredni rast pri čemu se određene ključne relacije, npr. odnos kapitala i rada, ne menjaju

ravnotežna stopa nezaposlenosti (4, 11): stopa nezaposlenosti koja se javlja kada se stabilizuje zaposlenost i nezaposlenost, tj. kada se agregatna tražnja za radom izjednači sa agregatnom ponudom rada. Pošto ponuda rada neće savršeno odražavati preferencije pojedinaca, nezaposlenost delom može biti nevoljna (strukturna), ali isto tako može odražavati efikasnost na tržištu rada (frikciona nezaposlenost)

ravnoteža na robnom tržištu (10): situacija gde je ponuda jednaka tražnji

ravnoteža na tržištu novca (10): jednakost egzogene ponude novca koju kontroliše centralna banka i tražnje za novcem koja odgovara određenom nivou outputa i egzogenim transakcionim troškovima

razlika kupovnog i prodajnog kursa (bid-ask spread) (9): na deviznom tržištu, kupovni je onaj kurs po kome će se na tržištu kupovati neka valuta; prodajni je onaj po kome ga pojedinci mogu kupiti na tržištu. Razlika (spread) je — obično procentualno izražena — razlika između ove dve cene

razmenljiva dobra (7): dobra koja stvarno ili potencijalno mogu da učestvuju u spoljnotrgovinskoj razmeni

realna varijabla (1): izražena tako da nominalna vrednost bude korigovana stopom inflacije

realna zarada za potrošnju (4): količnik nominalne zarade i indeksa cena potrošača; mera cene dokolice (ili cene povratka na posao) izražena u potrošnim dobrima

realna ekonomija (1, 10, 11, 12, 13): izraz koji se odnosi na proizvodnju i na potrošnju dobara i usluga, kao i na dohotke od proizvodnih aktivnosti; *vidi* monetarna ekonomija

realni devizni kurs (7): cena inostranih dobara izražena domaćim dobrima, definiše se kao nominalni devizni kurs korigovan promenom domaćih i inostranih cena

realna kamatna stopa (8): razlika između nominalne ka-

matne stope i očekivane stope inflacije

relativna cena (7): cena jednog dobra izražena u drugoj, obično se računa kao količnik dve nominalne cene

relativni paritet kupovne moći (8): situacija koja nastaje kada trošak iste korpe dobara u dvema zemljama raste po istoj stopi, kada se prevede u zajedničku valutu

reputacija (16): efekat koji na javnost imaju pravila vlade kojima se ona uzdržava od nekih poteza, čak i u situaciji kada bi te mere bile vrlo poželjne

revalvacija (11, 13, 20): odluka monetarnih vlasti da povećaju vrednost valute; *vidi* apresijacija, depresijacija, devalvacija

rezidual Soloua (3): deo rasta BDP koji se ne može objasniti rastom faktora proizvodnje i koji se po pravilu pripisuje rastu tehničkog progressa

režim deviznog kursa (11): opis sistema deviznog kursa u nekoj zemlji: kurs može biti fiksni, tako da centralna banka održava paritet prema drugoj valuti, ili grupi valuta; kurs takođe može biti fluktuirajući (plivajući)

režim ekonomske politike (11, 16): eksplicitno ili implicitno postavljen skup pravila za vođenje politike

rigidnost nominalnih zarada i cena (12): usled troškova najave, ranije zaključenih ugovora ili zbog ustaljenih običaja, cene ne reaguju smesta na promenu tražnje, što sprečava da output na kratak rok dostigne svoj ravnotežni nivo

rigidnost realnih zarada (4, 12): rigidnost koja proizlazi iz nemogućnosti pada zarada u uslovima nezaposlenosti

Rikardijanska jednakost (5): hipoteza prema kojoj vremenska dimenzija oporezivanja nema efekta na intertemporalno budžetsko ograničenje privatnog sektora, te nema efekta ni na njihove odluke o štednji; onda se javni dug ne smatra delom privatnog bogatstva.

Robertsonov pomak (14): pretpostavka da je visina tekućih rashoda vezana za dohodak iz prošlosti

robni novac (8): novčane forme koje imaju sopstvenu vrednost, ili koje svoju vrednost izvode iz robe od koje su načinjeni

sadašnja diskontovana vrednost (5): vrednost toka dohotka ili potrošnje koji se vrednuje po današnjim cenama; *vidi takođe* intertemporalna cena

samoispunjavajući udari (20): napadi na devizni kurs koji ne proizlaze iz fundamentalne neravnoteže deviznog kursa, već se javljaju zato što, u slučaju da uspeju, vlasti prestaju sa vođenjem čvrste monetarne politike, što daje *ex post* verifikaciju da je napad bio opravdan

sindikati (4): organizacije radnika formirane u cilju kolektivnog pregovaranja sa poslodavcima da bi se poboljšale zarade i uslovi rada

sistemski rizik (9): rizik od opšteg kraha bankarskog sistema, koji nastaje stoga što banke i finansijske institucije drže svoju pasivu jedne kod drugih

siva ekonomija (2): neoporezovane privredne aktivnosti usled toga što se ne prijavljuje ostvareni prihod

slučajan hod (19): varijabla koja na slučaj menja kretanje iz perioda u period, gde se kao jedina promena današnje u odnosu na sutrašnju vrednost biti beli šum, koji može biti ili pozitivan ili negativan

specijalna prava vučenja (SDRs) (20): rezervna valuta koju je 1967. godine MMF kreirao i potom je alocirao članicama na osnovu njihove kvote; koristi se među centralnim bankama kao dodatni izvor likvidnosti

spoljnotrgovinska politika (17): politika koja ima za cilj da pomogne prodaju domaćih proizvoda tako što se na uvoz inostranih dobara stavljaju carine ili kvote

spot tržište (19): tržište na kome se obavljaju transakcije vezane za promptnu isporuku ili kupovinu robe

spoznajni jaz (16): vremenski jaz koji protekne dok se ne utvrdi potreba za interventnim merama

sredstvo razmene (8): valuta ili druga dobra korišćena u platnom prometu

stabilizacija duga (15): obuzdavanje procesa eksplozivnog rasta duga u BDP, što se obično postiže rastom poreza i smanjenjem javnih rashoda

stabilizacione politike (15): politike stabilizovanja agregatnog dohotka i potrošnje, kao i nezaposlenosti

stabilno stanje (4): hipotetičko stanje nakon koga varijable ne reaguju dalje na egzogene promene u okruženju

stacionarni BDP (14): nivo BDP koji bi teorijski nastao nakon što se izvrši potpuno prilagođavanje, u odsustvu svih budućih privrednih šokova

stagflacija (12, 13): periodi simultanog rasta inflacije i nezaposlenosti

sterilizacija (9): akcija centralne banke u nameri da se neutrališe uticaj deviznih intervencija na domaću ponudu novca, obično se svodi na kupovinu ili prodaju vrednosnih papira koji po vrednosti odgovaraju obimu intervencija na deviznom tržištu

stopa inflacije (1, 8): stopa promena nivoa cena, merena nekim indeksom cena ili deflatorom

stopa korišćenja kapaciteta (1): stepen u kome firme koriste svoje fabrike i opremu; jedan od indikatora cikličnih kretanja

stopa nalaženja posla (4): stopa po kojoj radnici prelaze iz statusa nezaposlenih u status zaposlenih; *vidi* stopa separacije

stopa nalaženja posla (4, 17): poklapanje ponude novih radnih mesta i raspoložive ponude rada

stopa nezaposlenosti (4): količnik broja nezaposlenih radnika i ukupne ponude rada

stopa obaveznih rezervi (9): količnik rezervi komercijalne banke (gotovina ili depoziti kod centralne banke) i ukupnih depozita koje je banka odobrila

stopa participacije radne snage (1, 4): udeo radno sposobnih određene grupe (žena, mladih, itd) u ponudi radne snage

stopa separacije (4): brzina po kojoj zaposleni radnik postaje nezaposlen po jedinici vremena; *vidi*: stopa nalaženja posla

strukturna nezaposlenost (4): nezaposlenost koja nastaje kao rezultat nepoklapanja tražnje i ponude rada; *vidi* nepoklapanje

supstiticioni efekat(4, 6): komponenta promene tražnje koja se može pripisati promeni relativnih cena

svojinska prava (18): prava na privatnu svojinu. Kada svojinska prava nisu efektivno primenjena, dolazi do zaostajanja u privrednom rastu

swap transakcije (19): razmena iste valute ali u različitim periodima, pod različitim uslovima, na primer promptnom prodajom franaka uz njihov simultani otkup kroz tri meseca

šokovi ponude (12, 13, 14, 17): egzogeni rast proizvodnih troškova (isključujući rad)

šokovi tražnje (14): iznenadni rast ili pad agregatne tražnje

špekulativni napad (20): iznenadni gubitak deviznih rezervi centralne banke, koji nastaje kada učesnici na deviznom tržištu predvide da će uskoro neizbežno doći do devalvacije

špekulativni mehur (19): uporno odstupanje tržišnih cena od sopstvene fundamentalne vrednosti

štednja (2): odložena potrošnja jednog dela raspoloživog ličnog dohotka

tehnički progres (3): doprinos tehničkog progressa privrednom rastu, obično se meri rastom ukupne faktorske produktivnosti

tekući račun (2, 3, 7): svodni prikaz trgovine robom i uslugama i jednostranih transfera jedne zemlje sa ostatkom sveta

teorija privrednih ciklusa usled rigidnih cena (14): čitava klasa teorija privrednog ciklusa u kojima je rigidnost cena od ključne važnosti za nastanak ciklusa

teorija realnih privrednih ciklusa (14): teorija ciklusa koja, pod pretpostavkom da su cene fleksibilne, privredne fluktuacije tumači prvenstveno kao posledicu tehničkog progressa,

teorija životnog ciklusa (6): teorija prema kojoj će potrošnja zavisiti od horizonta koji je jednak očekivanom trajanju života pojedinca; da pojedinac uvećava štednju u toku svog radnog doba, koju će trošiti nakon penzionisanja

tokovi i fondovi (stokovi) (2): vrednost varijabli toka meri se između dva perioda; varijable fonda mere se u određenom trenutku

trajna dobra (6): dobra čije se korišćenje proteže u budućnost

troškovi dezinflacije (13): stopa žrtvovanja, kojom se kumulirani rast nezaposlenosti poredi sa smanjenjem inflacije u određenom periodu

tražnja za radom (4): relacija koja povezuje troškove rada sa brojem čovek-časova koji firme žele da zaposle

trade-off između jednakosti i efikasnosti (15): činjenica da ujednačavanje raspodele u jednom društvu često ima negativne implikacije na privrednu efikasnost

tržišna efikasnost (19): svojstvo cena aktive da odražavaju sve raspoložive informacije i rizik koji je vezan za svaki pojedinačni oblik aktive

teorema glasača sa medijane (16): ako preferencije glasača budu ravnomerno raspoređene, onda će izborna strategija političkih partija biti fokusirana na politike koje najviše odgovaraju (središnjem) glasaču sa medijane

Tobinovo q (6): količnik sadašnje vrednosti prinosa od novih investicija i troškova instalisanog kapitala; često se njegova približna vrednost određuje kao odnos cena akcija prema ceni potrebnoj za zamenu postojeće opreme

tokovi i fond nezaposlenih (4): fond nezaposlenosti čine ljudi koji žele da rade ali su trenutno bez posla; tokovi se odnose na radnike koji postaju nezaposleni (to je priliv) ili se odnose na prethodno nezaposlene koji nalaze posao ili zauvek napuštaju kontingent radne snage (odliv)

trade-off između potrošnje i dokolice (4): fundamentalna determinanta u donošenju odluke o ponudi rada: u cilju sopstvene potrošnje, moramo da zarađujemo, a stoga i da radimo, što znači da se moramo odreći dokolice

transakcioni troškovi (8, 17): troškovi obavljanja transakcija, naročito finansijskih transakcija

transferi (2): direktna plaćanja države (npr. premije, subvencije, naknade za nezaposlenost, penzije) koja primaju pojedinci ili firme i koja nisu vezana za nabavku dobara i usluga

trgovinski bilans (2): izvoz minus uvoz robe jedne zemlje sa ostatkom sveta u određenom periodu

trend (1, 13): dugoročna tendencija u vremenskoj seriji

triangularna arbitraža (19): arbitraža kojom se postiže međusobna konzistentnost cena više vrsta aktive; *vidi* arbitraža

Trifinov paradoks (20): nekonzistentnost američkog dolara (kao nacionalne valute) sa funkcijom rezervne valute, usled nedovoljne zlatne podloge: da bi dolarske rezerve u svetu rasle po stopi po kojoj raste svetska privreda, SAD su morale da vode politiku spoljnotrgovinskog deficita koji je vremenom postao veći od iznosa zlatnih rezervi SAD

troškovi najave (menu costs) (10, 11, 12): paušalni troškovi izazvani nominalnim rastom cena ili zarada

učenje uz rad (18): primena novih tehnologija uporedo sa drugim poslovima

udeo profita (4): udeo vlasnika kapitala u BDP

udeo zarada (4): deo BDP koji odlazi na isplatu zarada

udeo rada i profita (1, 3): udeo rada ili udeo zarada frakcija je ukupnog dohotka koji se plaća radnicima; udeo profita je onaj koji ide vlasnicima kapitala

ujednačavanje poreza (15): propozicija prema kojoj vlada ne bi trebalo da na privremeni budžetski deficit reaguje promenom poreskih stopa, već bi trebalo da se zaduži

ukupna faktorska produktivnost (7): produktivnost proizvodnog procesa koja se ne pripisuje niti jednom pojedinačnom faktoru, već svim faktorima zajedno; rast ukupne faktorske produktivnosti obično se meri kao ponderisani prosek produktivnosti svih faktora uzetih zajedno

unutarmarginalne intervencije (20): intervencije centralnih banaka unutar margina (pojasa) koje imaju za cilj da pokušaju da razuvere tržište da postoje namere o promeni politike kursa

upravljanje tražnjom (16): politika korigovanja agregatne tražnje u cilju održanja privrede na ravnotežnom nivou

uslov parcijalne tržišne ravnoteže (1, 4): jednakost ponude i tražnje na pojedinačnom tržištu

uslovi neravnoteže (3): uslovi pod kojima tržište nije u ravnoteži

uslovljavanje (20): zahtevi MMF-a koje zemlje članice moraju primeniti u svojoj makroekonomskoj politici da bi ostvarile pravo na dobijanje određenih vrsta zajmova

usluge (invisibles) (2): razmena usluga između jedne zemlje i ostatka sveta

usporavanje proizvodnog rasta (3): obrt u rastu ukupne faktorske produktivnosti zabeležen od sredine 70-tih godina, koje su nastale uprkos razvoju novih tehnologija

uvozna funkcija (11): funkcija koja predstavlja deo domaćih rashoda i stoga prati njene fluktuacije: što veći rashodi, veći će biti uvoz

višak ponude (10): tržišna situacija gde ponuda pri datoj ceni nadmašuje tražnju

višestruko preklapanje potreba (8): neophodan uslov za međusobnu trampu pri kojoj vrste i količine dobra koje jedan učesnik ponudi moraju odgovarati željama drugog učesnika

vodeći i zaostajući indikatori (14): makroekonomske varijable koje tokom čitavog privrednog ciklusa sistematski prethode (zaostaju) za agregatnim outputom

vremenska nekonzistentnost (16): karakteriše ponašanje prema kome politike koje, mada su trenutno optimalne, kasnije postaju manje poželjne, naročito ukoliko su privredni subjekti već počeli da se ponašaju na željeni način

vrh/dno (14): gornja/donja obrtna tačka u cikličnim vremenskim serijama

zakoni nasuprot diskrecionim merama (16): zakonske mere donose se radi isključenja vremenske nekonzistentnosti državne politike

zamka siromaštva (3): situacija pri kojoj zemlja ne može da dostigne putanju održivog rasta

zamka socijalne sigurnosti (welfare trap) (17): situacija gde sistem socijalnog osiguranja destimuliše privatnu aktivnost, a primaoca pomoći čini zavisnim od socijalne pomoći

zatvorena privreda (10): privreda koja ne trguje, ne zadužuje se, niti kreditira druge zemlje

zidanje cena (12): formiranje cena uvećavanjem prosečnih ili jediničnih troškova proizvodnje u određenom procentu

zlatni standard (20): sistem u kome je vrednost domaće valute vezana za zlato

zlatni valutni standard (20): sistem uspostavljen 1944. godine na Bretonvudskoj konferenciji gde je zlato proglašeno osnovnom merom vrednosti, ali za sve valute zlatni paritet utvrđivao se preko dolara

zlatno pravilo (3): propozicija o maksimizaciji potrošnje po glavi stanovnika u rastućoj privredi, što se dešava u tački u kojoj se marginalni proizvod kapitala izjednačava sa stopom rasta

„Zmija” (20): monetarni aranžman između zemalja EC iz poslednjih godina bretonvudskog sistema, koji se odnosio na dogovor o prepolovljavanju margine fluktucija njihovih deviznih kurseva